

Tahrir Defterleri Işığında Manazan Köyünün (Kaya / Mağara Yerleşimi) XVI. Yüzyıldaki İdari, Demografik ve Ekonomik Durumu (1500-1584)

Emre KOÇ¹

Öz

Bu çalışmada Karaman ilinin 40 km kadar doğusunda, İbrala / Yeşildere ve Taşkale arasında yer alan ve bölgenin en önemli kaya / mağara yerleşimlerinden birisi olan Manazan'ın XVI. yüzyıldaki vaziyeti üzerinde durulmuştur. Bunu yaparken XVI. yüzyılın farklı dönemlerine ait Karaman vilayeti mufassal tahrir defterlerinden istifade edilmiştir. Bu defterlerde köy / karye olarak kaydedilmiş olan yerleşimde Müslüman ve Hristiyanların birlikte yaşadıkları anlaşılmaktadır. Ekonomik açıdan bakıldığında köyde arpa, buğday, çavdar gibi hububat üretiminin gerçekleştirildiği ve hayvancılık yapıldığı görülmüştür. Bu ürünlerden başka, bütün tahrirlerde kovan öşrünün kaydedildiği ve dolayısıyla köyde bu yüzyıl boyunca bal üretimi ile iştigal edildiği belirlenmiştir. Yine 1500 tahririnde “harab” durumunda olduğu belirtilen bir “asiyâb” yani değirmen kaydından, köyde önceki dönemde değirmencilik faaliyetinin de icra edildiği anlaşılmıştır. Bunlardan başka, tahrir defterlerinde Manazan köyüne bağlı olarak kaydedilmiş olan Sövüdlü, Dağkızık ve İlasun isimlerinde üç mezranın bulunduğu ve bu mezralardaki hububat üretiminin vergilendirildiği görülmüştür. Genel çerçeveden bakıldığında bu yüzyılda köy nüfus ve üretiminin artış eğiliminde olduğu söylenebilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Manazan, Mağara, Kaya yerleşimi, Osmanlı, Nüfus, Üretim

Administrative, Demographic and Economic Status of Manazan Village (Rock / Cave Settlement) in the XVIth Century (1500-1584), in The Light of the Tahrir Books

Abstract

This study was conducted with a focus on the 16th century status of Manazan, which is located between İbrala / Yeşildere and Taşkale, 40 km east of Karaman province and one of the most important rock / cave settlements in the region. The “tahrir books”, which were affiliated to Karaman Province and belonged to different periods of the 16th century, were utilized in the procedure. The data obtained from these documents revealed that the Muslims and Christians lived together in this settlement, which was recorded as village / karye. From the economic point of view, it was understood that cereal crops such as barley, wheat and rye were produced and animal husbandry was performed in the village. In addition to these products, hive tax was found in all the tahrirs and therefore honey was produced in the village during this century. Likewise, it was understood from an ‘asiyab’(mill) which was recorded in a tahrir of year 1500 as ‘harab’ (ruined) that milling activity was also performed in the village in the previous era. In addition, it was indicated that three hamlets named Sövüdlü, Dağkızık and İlasun, which were affiliated to the Manazan village, in the tahrir records and the production of the cereals in these hamlets was taxed. In general, it was seen that the population and production of the village were on the rise in this century.

Key Words: Manazan, Cave, Rock settlement, Ottoman, Population, Production

Atıf İçin / Please Cite As:

Koç, E. (2020). Tahrir defterleri ışığında Manazan köyünün (kaya / mağara yerleşimi) XVI. yüzyıldaki idari, demografik ve ekonomik durumu (1500-1584). *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(3), 1913-1925.

Geliş Tarihi / Received Date: 29.05.2019

Kabul Tarihi / Accepted Date: 20.02.2020

¹ Arş. Gör. - Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, emrekoç@kmu.edu.tr
ORCID: 0000-0002-6562-2391.

Giriş

Manazan, Karaman ilinin 40 km kadar doğusunda, İbrala vadisi içerisinde İbrala / Yeşildere ve Taşkale arasında yer alan bir kaya / mağara yerleşim alanıdır. Bir başka tanımı ile Manazan'daki bu oluşum, dünyanın insan eliyle meydana getirilmiş en büyük mağaraları arasında yer alan 5 katlı bir kaya / mağara sistemidir. Rakımı 1424 metre olan bu mağaralar, bölgenin de en fazla bilinen ve dikkat çeken kaya yerleşmeleri arasında bulunmaktadır (Tapur, 2009, s. 287; Tapur, 2017, s. 109; Kurt, 2012a, s. 99-100).

Manazan başta olmak üzere, Zanzana ve Miske gibi yerleşim alanları üzerine bir takım arkeolojik araştırmalar yapılmış, bu araştırmalar neticesinde Frig, Geç Roma, Erken Hristiyanlık, Bizans, Selçuklu ve Osmanlı dönemine dair izler tespit edilmiştir. Manazan mağaraları içinde bulunan çanak-çömlek gibi malzemeden ve diğer bazı kalıntılardan bu yerleşimin daha çok Roma ve Erken Hristiyanlık devirlerinde kullanıldığı anlaşılmıştır (Tapur, 2009, s. 267-273). Bunlardan başka mağara / kaya yerleşimi kısmında Ortaçağ'a ait bazı tekstil ürünlerine de rastlanmıştır (ATN, 1993, s. 17; Dawson, 2003, s. 201-210).

Doğudan ve batıdan vadiyi kontrol edebilecek stratejik bir konuma sahip olan Manazan kayalıklarının katlarına yörede, 'giriş katı', 'kum kale', 'at meydanı', 'ölüler meydanı' gibi isimler verilmiştir (Kurt, 2011, s. 105). Giriş katının doğusunda bir İsa tasviri yer almakta ve her iki yanında yedi sıra Yunanca yazıt bulunmaktadır. Bir bölümü büyük oranda tahrip olan yazıtta okunabildiği ölçüde şunların yazılı bulunduğu tespit edilmiştir: "Tonnes şimdilik fani âlemden ayrılışla bu lahiti kemiklerinin erimesi ve vücudunun toprakla bir olması için, ellerini ve ayaklarını bağlı tutarak ve gözlerini de aralık bırakarak şöyle ki sonunu görmemek için..." (Eyice, 1971, s. 114-115; Kurt, 2012b, s. 69-70).

Mağaranın bütün bölümleri, bunların arasındaki bağlantılar, katlar arasındaki vertikal (bacamsı) çıkışlar, dağ kütlesinin insan eliyle oyulması sonucunda oluşturulmuştur. Her katın ortasında, bu kata ait geniş ve uzun bir salon bulunmaktadır. Düzenli bir şekilde işlenen bu salonun dar kenarından birisi dağın yamacına dayanmakta olup burada içeriye ışık girmesini sağlamak amacıyla açılmış olan pencereler yer almaktadır. İlk katta oyuk biçiminde çok sayıda mezar vardır. Kumkale'de mağara duvarına ezilmiş tüf kaya ve kireç karışımından sıva vardır. Bu sıvaların dökülmesi sonucunda salon zemininde oluşan kum tabakası nedeniyle bu kata kumkale adı verilmiştir. Kumkale katından yine bir baca ile at meydanına çıkılmaktadır. Üst katlara iniş çıkışları temin etmek adına kenar kısımlara karşılıklı el ve ayak tutunma yerleri de yapılmıştır. Salonun sağında ve solunda iki katlı 60 hücre yer almaktadır. Yüzeyi sıvalı bir su sarnıcının da bulunduğu bu kata, kullanım alanının geniş olması nedeniyle at meydanı adı verilmiştir. Kattaki mezarlarda Erken Hristiyanlık ve Bizans dönemi arkeolojik buluntularına rastlanmıştır. Ölü meydanı denilen son katın duvarlarına gömülmüş 100-150 kadar ceset (doğal mumya) çıkarılmıştır. Bu katta bozulmamış bir kadın cesedi bulunmuş ve Karaman müzesinde korunma altına alınmıştır (Tapur, 2017, s. 110; Kurt, 2012a, s. 100).

Kayalıkların güney yamaçta bulunması ve kayalıklar içinde ısı değişimin çok az olması kışın insanlara daha sıcak yazın ise daha serin bir ortamda yaşama imkânı tanımıştır. Bu yerleşim 13.02.1986 tescil tarihi ile 'sit alanı' olarak kabul edilmiştir (Durum Raporu, 2012, s. 82).

Manazan ve yakın çevresinin, Hristiyanların bölgede ikamet ettikleri ilk alanlardan biri olduğu düşünülmektedir. Bu alandaki kaya yerleşimleri kayaların katlar halinde oyulması ile oluşturulmuş, buralar yaşam alanı ve kilise olarak kullanılmıştır (Kurt, 2011, s. 105). İncelenen Osmanlı tahrir defterleri de köyün Hristiyan geçmişine şahitlik etmektedir. Bu kaynaklara göre XVI. yüzyılda, Larende ve sonra Kaş kazalarına bağlı bir Osmanlı "karye"si yani köyü olan Manazan'da en azından 1500'lü yılların ortalarına kadar Hristiyanların yaşamış oldukları sabittir. Bu Hristiyan reaya arasında "Vasil" gibi Hristiyan isimlere sahip olan şahıslar olduğu gibi "Aydoğmuş", "Kara" gibi Türkçe isimlere sahip olanlar da bulunmaktadır (BOA. TD. 63: 205; BOA. TD. 415: 156-157).

İbrala Deresi'nin bu alandaki yerleşime, tarımsal ve iktisadi faaliyetlere katkı sağladığı düşünülebilmektedir. Nitekim XVI. yüzyıl Osmanlı kaynaklarından, bu yüzyılda Manazan köyünde arpa, buğday, burçak, çavdar bal ve bostan üretimi gerçekleştirildiği ve hayvancılık ile uğraşıldığı, ayrıca yüzyılın başında köyde harap durumda olan bir değirmenin bulunduğu anlaşılmaktadır (BOA. TD. 40: 923; BOA. TD. 63: 205; BOA. TD. 415: 156-157; TK. KKA. TD. 113: 204a-205b).

Kaynaklar

Bu çalışmada 1500², 1518, 1539 ve 1584 tarihlerine ait olan Karaman Eyaleti mufassal tahrir defterleri kullanılmıştır.

40 Numaralı Tahrir Defteri: 1091 sayfadan oluşan 1500 tarihli ve 40 numaralı tahrir defterinin ilk sayfası eksik olmakla birlikte, defterin Konya merkez mahallelerinin tahriri ile başladığı görülmektedir. Defterin 891. ve 981. sayfaları arasında Larende kazasına dair bilgiler verilmiştir. 891. ve 903. sayfalar arasında Larende mahalleleri, 905. ve 981. sayfalar arasında Larende köyleri yer almaktadır. Sonrasında 982. ve 992. sayfalar arasında Madanşehir nahiyesine, 993. ve 1006. sayfalar arasında Kaş nahiyesine dair kayıtlar yer almaktadır. 1007. ve 1012. sayfalar arası ise Sarayz nahiyesine dair bilgilerin yer aldığı sayfalardır. Defterde Manazan köyü ise 923. sayfada yer almaktadır.

63 Numaralı Tahrir Defteri: 1518 yılına ait olan 63 numaralı tahrir defteri 369 sayfadan oluşmaktadır. 3. ve 4. sayfalarda başlığı, “*Fibris-ti Defter-i Mufasal-ı Vilayet-i Karaman ve Haymāna-i Vilayet-i Karaman*” şeklinde kaydedilmiş olan defterin fihristi yer almaktadır. Buna göre taksimat: 1-Liva-i Mir-i Mirān (Konya), 2-Livā-i Lārende, 3-Livā-i Begşehri, 4-Livā-i Akşehir, 5-Livā-i Aksaray, 6-Livā-i Niğde şeklinde dir. Defterin 159. ve 247. sayfaları arasında Larende’ye dair kayıtlar bulunmaktadır. Defterde Manazan köyü ise 205. sayfada yer almaktadır.

415 Numaralı Tahrir Defteri: 1539 yılına ait olan 415 numaralı tahrir defteri 466 sayfadan oluşmaktadır. Defterin 143. ve 195. sayfaları arasında Manazan’ın bağlı bulunduğu Kaş nahiyesi ve köyleri hakkında bilgi verilmektedir. Defterde Manazan köyü ise 156. ve 157. sayfalarda yer almaktadır.

104 Numaralı Tahrir Defteri: Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü Kuyud-u Kadime arşivinde yer alıp, 1584 tahririnin 1. cildi olan 104 numaralı defter 169 sayfadan oluşmaktadır. 7a ve 7b sayfalarında yer alan fihriste göre yerleşim merkezi isimleri řu şekilde verilmiştir: Livā-i Konya, Nāhiye-i Sahrā-i Konya, Nāhiye-i Hātunsārāy, Nāhiye-i Saidili, Nāhiye-i Sudiremi, Nāhiye-i Lārende. Defterin 1b ve 5a sayfaları arasında Karaman Eyaleti Kanunnamesi vardır. Manazan köyü bu defterin 2. cildi olan 113 numaralı tahrir defterinde yer almakta olup, vergiler hususunda bu defterde yer alan kanunnameden istifade edilmiştir.

113 Numaralı Tahrir Defteri: Yine Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü Kuyud-u Kadime arşivinde yer alan bu defter belirtildiği gibi 1584 tahririnin 2. cildini oluşturmaktadır. 170a sayfası ile başlayan defterin *Kāř der Livā-i Konya* başlığı altında 171a ile 219a sayfaları arasında Kaş nahiyesi köyleri, 219b-222b sayfaları arasında da mezzalar kaydedilmiştir. Defterde Manazan köyü 204a-205b sayfalarında yer almaktadır.

XVI. Yüzyılda Köyün İdari Yapısı

Köy Merkez

Günümüzde insan yerleşiminin bulunmadığı Manazan, 1500 tahririnde “*Karye-i Manāzān tābi-i Lārende*”, 1518’de “*Karye-i Manāzāna an kařā-i Lārende - Tımar*”, 1539’da “*Karye-i Mānazān*”, 1584’te “*Karye-i Mānazān tābi-i Kāř*” şeklinde kaydedilmiştir. Köyün 1500 ve 1518 tahrirlerinde Larende kazasına, 1539 ve 1584 tahrirlerinde ise Kaş kazasına bağlı olduğu, 1518’deki ‘tımar’ ibaresinden ise köyün tımar statüsünde tasarruf edildiği anlaşılmaktadır (BOA. TD. 40: 923; BOA. TD. 63: 205; BOA. TD. 415: 156-157; TK. KKA. TD. 113: 204a-205b).

Mezzalar

XVI. yüzyılda Manazan köyüne bağlı olan 3 adet mezra tespit edilebilmektedir:

Svdl: 1500 tarihli tahrir defterinde “*mezra’a-yı Svdl tābi-i karye-i mezķūrē*” řeklinde kaydedilmiř olan bu mezranın sadece bu tahrirde Manazan köyüne bađlı olduđu görülmektedir (BOA. TD. 40: 923).

² Bu defterin genel olarak 1500 senesine ait olduğu ifade edilmekle birlikte defterin tarihi hususu tartışmalıdır. Biz de genel kanaate uyarak 1500 yılını temel almış bulunuyoruz. Ayrıca bu defterdeki kayıtlarla 1500 yılına ait olup Karaman Eyaleti evkaf tahririni ihtiva eden defterdeki kayıt benzerlikleri bu görüşü desteklemektedir. Mesela 40 numaralı tahrir defterinde İbrala köyünün oşur gelirleri İbrahim Bey İmareti’ne vakıf olarak tahsis edilmiştir. Yine 565 numaralı evkaf tahriri defterinde imarete vakıf olan yerleşim birimleri hāsiları ile birlikte kaydedilmiştir. Burada asıl önemli olan her iki defterde de imarete tahsis edilen vakıf hissesi hāsilınının 4120 akçe olmasıdır. Yine oşr İbrahim Bey İmareti’ne vakıf olan İvra köyünün vakıf hissesi hāsilı her iki defterde de 910 akçe olarak verilmiştir. Bunlardan başka şeyh Hacı İsmail Zaviyesi’ne vakıf olan Evlād-ı Hacı İsmail köyünün vakıf hissesi iki defterde de 1400 akçedir: TK. KKA. TD. 565: 60-60-65; BOA. TD. 40: 944-916-981.

Dağkızık: Bu mezra 1500 tarihli tahrir defterinde, “*mezra’-a-yı Dağkızık tâbi-i o*”, 1518 tarihli defterde “*mezra’-a-yı Dağkızık (veya Dağkırık)³ der meyân-ı şehir ve karye-i mezâûre*”, 1539 tarihli defterde “*karye-i Dağkırık (veya Dağkızık) nâm-ı diğer Halîl*”, 1584 tarihli defterde “*karye-i Dağkızık tâbi-i Kaş*” şeklinde kaydedilmiştir.

Görüldüğü üzere, 1500 tahririnde Dağkızık, Manazan köyüne bağlı bir mezradır. 1518 tahririnde yine köye bağlı olan mezranın şehir ve köy arasında yer aldığı belirtilmiştir. Mezra 1539’da ve 1584’te ise ayrı bir köy olarak kaydedilmiştir. (BOA. TD. 40: 923; BOA. TD. 63: 205; BOA. TD. 415: 157; TK. KKA. TD. 113: 196).

İlasun: 1500 tarihli tahrir defterinde “*mezra’-a-yı İlasun tâbi-i karye-i mezâûre*” ifadesiyle kaydedilen bu mezra da sadece bu tahrirde Manazan köyüne bağlıdır (BOA. TD. 40: 923).

XVI. Yüzyılda Manazan’da Nüfus

Genel Olarak Köy Nüfusu

Manazan köyü, 1500’de 25 nefer - 21 hane, 1518’de dördü Gayrimüslim (gebrân) olmak üzere 18 nefer - 15 hane, 1539’da ikisi Gayrimüslim olmak üzere 37 nefer, 1584’te 132 nefer nüfusa sahiptir.

1500 yılına ait tahrir defterinde köyde bir mahlûl çiftliğin kaydedilmiş olduğu görülmektedir. Ayrıca bir de ‘sipâhi-i köhne Ali Paşa’ tasarrufunda olan bir nim çiftlik kaydı vardır. Bu çiftlikten 18 akçelik nim çift vergisi alınmıştır. 1584’te ise nim çift statüsünde 3 adet ‘zemin’ kaydı bulunmaktadır. Bunlardan birisi nâ-malûm kaydedilmekle birlikte ikisi ise “İvrâla” karyesinden şahıslara aittir.

Burada nüfus tahmininde bulunulurken hane ve nefer rakamlarının birlikte verildiği 1500 ve 1518 tahrirleri için “ $hane \times 5 + mücerred$ ” formülü kullanılmıştır. Hane sayısının verilmeyip sadece nefer sayısının bulunduğu 1539 ve 1584 tahrirleri için ise “ $nefer \times 3.45$ ”⁴ formülü uygulanmış ve bu suretle aşağı yukarı bir nüfus tahmininde bulunulmaya çalışılmıştır.

Tablo 1. XVI. Yüzyılda Manazan Köyünün Nüfus Dağılımı

Statüler	1500	1518	1539	1584
Çift	3	1	-	-
Nim Çift	15	9	14 (1/Zemin)	11
Bennâk	3	5	11	62
Caba	-	3	9	55
Mücerred	4	-	2	-
Muaf	-	-	1 (Pir-i Fani)	1 (Pir-i Fani)
Sagir	-	-	-	1
Belirsiz	-	-	-	2
Nefer	25	18	37	132
Hane	21	15	-	-
Toplam Tahmini Nüfus	109	78	127.65	455.4

Dört tahrirde köydeki nefer statüleri göz önünde bulundurulduğunda neferlerin % 38’ini bennak, % 32’sini caba, % 23’ünü nim çift, % 3’ünü mücerred, % 2’sini çift, % 1’ini belirsiz % 1’ini muaf olarak kaydedilenlerin oluşturduğu görülmektedir (BOA. TD. 40: 923; BOA. TD. 63: 205; BOA. TD. 415: 156-157; TK. KKA. TD. 113: 204a-205b).

Köyde Hristiyan Nüfus Varlığı

Belirtildiği üzere Manazan’da yaşayan nüfustan 1518’de 4 nefer, 1539’da 2 nefer Hristiyan’dır. Bu haliyle Manazan XVI. yüzyılda Gayrimüslimler ile Müslümanların birlikte yaşadıkları bir köy olma özelliğine sahiptir (BOA. TD. 63: 205; BOA. TD. 415: 156-157).

1500’de, yani yüzyılın başlarında “gebran” veya başka bir şekilde Gayrimüslim nüfusu belirten bir başlık olmasa da kayıtlı olan Bulgar, Vasil gibi isimlerin varlığından bu tarihte de Hristiyanların köyde yaşadıkları söylenebilir. Nitekim bu tahrirde Müslümanlar arasında kaydedilen Aydoğmuş veled-i Kara

³ Noktalama farklılıkları dolayısıyla Dağkırık olarak da okunabilmektedir.

⁴ Alaattin Aköz, XVI. Asırda Lârende (Karaman) Kazâsı (1992) adlı doktora tezinde hane ve nefer sayısının ayrı ayrı verilmediği defterlerde “nefer” üzerinden tahmini nüfus tespiti için 3.45 katsayısını kullanmıştır. Kendisi hane / nefer ile sadece nefer kayıtlarının birbirine en yakın sonucu hangi rakamlarla verdiğini 20 köy üzerinde tetkik etmiş ve bahsi geçen katsayıyı elde etmiştir.

(BOA. TD. 40: 923) 1518 ve 1539 tahririnde gebran başlığı altında kaydedilmiş olan Gayrimüslimler arasında yer almış ve her üç tahrirde de nim çift statüsünde kaydedilmiştir (BOA. TD. 63: 205; BOA. TD. 415: 156). Eğer bu üç tahrirdeki Aydoğmuş veled-i Kara'nın aynı şahıs olduğu kabul edilirse 1500 yılında da köyde Gayrimüslim bulunması ihtimali biraz daha güçlenmiş olur. Ayrıca bu şahsın adı Hristiyanlar arasında Türkçe isim kullanımı için de bir örnek teşkil etmektedir.

1500 Yılında Vergi Mükelleflerinin Adları

Köyde kullanılan isimlere örnek teşkil etmesi açısından 1500 yılında Manazan köyünde yaşayan vergi mükellefi erkek nüfusun adları görülebildiği ölçüde aşağıda verilmiştir.

Tablo 2. 1500 Yılında Manazan Köyünde Vergi Mükellefi Erkeklerin Adları

Sıra	Adı	Statüsü	Sıra	Adı	Statüsü
1	Bulgar veled-i Sülemiş	Nim Çift	14	Hacıbeg veled-i Hamza Fakı	Nim Çift
2	İsa veled-i O (Bulgar)	Mücerred	15	Göcek veled-i Okcu	Nim Çift
3	Bahşayış veled-i Seyyid Ahmed	Nim Çift	16	Vakkas veled-i Orhan	Nim Çift
4	Piri veled-i Hattab	Çift	17	Satılmış veled-i Güvendik	Nim Çift
5	İsmail veled-i Musa	Nim Çift	18	Sevindik veled-i O (Satılmış)	Mücerred
6	Melikşeh veled-i Mesud	Çift	19	Resul veled-i Timurbaş (Demirbaş)	Bennak
7	Orucbeg veled-i Mehmed	Nim Çift	20	Bayramşeh veled-i Hasan	Nim Çift
8	Halil veled-i O (Orucbeg)	Mücerred	21	Ali veled-i İmirze	Bennak
9	Emir veled-i Hamid	Nim Çift	22	Aydoğmuş veled-i Hamza	Nim Çift
10	İsmail biraderi O (Emir)	Mücerred	23	Oruçbeg veled-i Varsak	Nim Çift
11	Pir Ahmed veled-i Hacı Yusuf	Çift	24	Reşid veled-i Mustafa Fakı	Nim Çift
12	Aydoğmuş veled-i Kara	Nim Çift	25	Dündar veled-i Demirci	Bennak
13	Vasil veled-i Göcek	Nim Çift			

Görülebileceği üzere İsmail, Musa, Ahmed, Yusuf, Mehmed, Resul, Hamza, Mustafa gibi geleneksel Ortadoğu-İslam isimlerinin yanında Vasil gibi bir Hristiyan adına da rastlanmaktadır. Ayrıca Bulgar, Sülemiş, Aydoğmuş, Kara, Göcek, Satılmış, Sevindik, Güvendik, Okcu, Orhan, Timurbaş gibi Türkçe kökenli isimlerin de fazlaca kullanıldığı görülmektedir (BOA. TD. 40: 923).

XVI. Yüzyılda Manazan'da Ekonomik Durum

Manazan köyünün, XVI. yüzyılda tarım ve hayvancık faaliyetlerinin gerçekteştirildiği bir yerleşim birimi olduğu görülmektedir. 1500 ve 1518 tahrirlerinden anlaşıldığına göre bu yıllarda köyde arpa, buğday (galle-hububat), bostan ve bal üretimi yapılmış, hayvancık ile uğraşılmıştır. Ayrıca 1500'de köyde harab durumda olan bir asiyab (değirmen) bulunduğu kaydedilmiştir.

1539'da bu ürünlere burçak ve çavdar ürünleri eklenmiştir. 1584'te de 1539'daki üretim ve faaliyetler aynen geçerli olmuştur. Yani 1584 tahririnde de Manazan köyünde arpa, buğday, bal, burçak, çavdar, bostan üretilmiş ve hayvancık ile meşgul olunmuştur.

Manazan köyünde ürün, şahıs ve bad-ı heva vergilerinden toplamda, 1500'de 2157, 1518'de 2184, 1539'da 3581, 1584'te 10.000 akçe vergi tahsil edilmiştir (BOA. TD. 40: 923; BOA. TD. 63: 205; BOA. TD. 415: 156-157; TK. KKA. TD. 113: 204a-205b).

Ekonomik Faaliyetler ve Vergiler

Hububat Üretimi ve Vergileri

Osmanlı Devleti'nde tarımsal üretimden alınan en önemli ve büyük vergi dalını öşür oluşturmakta'ydı. Bu vergi halkın ziraatını yaptığı üründen, büyük oranda da hububattan alınmakta'ydı. Ayrıca bal ve bostandan da verginin öşür adı altında alındığı görülmektedir. Arapça kökenli olan öşür, kelime olarak 1/10 anlamına gelmekle birlikte toprağın verimliliği, sulama şartları, ziraat yöntemlerine ve yerel örf ile adetlere göre büyük değişiklikler göstermekteydi. Öyle ki verginin tahsilinde 1/5, 1/6, 1/8 gibi farklı rakamlar görülebilmekteydi (Barkan, 1964: 485-486; Ünal, 1999: 98-99). Bu verginin incelenen yüzyılda Larend'e de 1/5 (ber vech-i hums) oranında alındığı bilinmektedir (Aköz, 1992, s. 162).

1500 ve 1518 tahrirlerinde genel olarak arpa ve buğday (veya hububat) “el-galle” adıyla birlikte kaydedilmişlerdir. 1539 ve 1584 tahrirlerinde ise “gallât ve sâlârî” vb. başlıklar altında diğer ürünlerle birlikte adları ayrı ayrı yazılarak kaydedilmişlerdir.⁵

Manazan köyünde hububattan alınan verginin kile temelinde miktarına bakıldığında, 1500 tahririnde galleden 3,5, 1518’de 5, 1539 ve 1584’te tahririnde buğdaydan 7, arpadan 5 akçe vergi tahsil edilmiş olduğu görülmektedir. Çavdar ve burçak öşrü ise her iki defterde de kile başına 5 akçeden tahsil edilmiştir.

• Arpa ve Buğday Öşrü

Manazan’da, 1500’de 313 kile, 1518’de 250 kile arpa-buğday (galle-hububat) vergiye konu olmuştur. 1539’da köyde 100 kile buğday, 100 kile arpa, 1584 yılında ise köyde 200 kile buğday, 300 kile arpa vergiye konu olmuştur.

Buna göre 1500 yılında galleden 1095, 1518’de 2500 akçe vergi alınmıştır. 1539’da buğdaydan 700, arpadan 500 akçe, 1584’te buğdaydan 1400 akçe ve arpadan 1500 akçe vergi alınmıştır.

• Çavdar Öşrü

1539’da 80 kile (400 akçe), 1584’te 100 kile (500 akçe) olmak üzere toplamda 180 kile çavdar üretiminden 900 akçe vergi alınmıştır.

• Burçak Öşrü

Manazan’da 1539’da 15 kile (75 akçe), 1584’te 120 kile (600 yerine 520 akçe yazılmıştır) burçak üretimi vergiye konu olmuştur. Yani her iki tahrirde toplam 135 kile burçaktan 595 akçe vergi alınmıştır.

• Bostan Öşrü

Bostan, karpuz, kavun veya bunların yetiştirildiği tarla anlamındadır (Çağatay, 1947, s. 490). 104 numaralı tahrir defterinin başında “*Abvâl-i mirâbiye der Konya*” isimli başlığın altında bostan vergisi ve toplanmasına dair bazı bilgiler yer almaktadır. Buna göre bostanın iyisinin her dönümünden öşür bedeli yirmi akçe alındığının kadim defterde yazılı olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca önceki defterlerdeki kanunnamede her evleğinden on beş akçe alındığı zikredilmiştir. Kem⁶ bostandan ise öşrün mahsulün kıymetine göre alındığına değinilmiştir.⁷

Bu vergi Manazan köyünden, 1500 tahririnde 15, 1518 tahririnde 10, 1539 tahririnde 28, 1584 tahririnde 250 akçe olarak tahsil edilmiştir.

Hayvancılıktan Alınan Vergiler

• Kovan Öşrü

Karaman Vilayeti kanunnamesinde “*Kânûn-ı Resm-i Küvvâre der Vilâyet-i Karaman*” adlı başlığın altında kovan vergisine dair bazı bilgiler yer almaktadır. Bu bilgiler “...ber kovâna ikîşer akça resm-i küvvâre deydü viregelüb öşr alınmak mutadları olduğuna...”, şeklinde kaydedilmekle buradan kovan başına iki akçe alınacağı anlaşılmaktadır (TK. KKA. TD. 104: *Kânûn-ı Resm-i Küvvâre der Vilâyet-i Karaman*).

Bu vergi Manazan köyünden, 1500 tahririnde 290, 1518 tahririnde 200, 1539 tahririnde 600, 1584 tahririnde 1000 akçe olarak tahsil edilmiştir.

⁵ Vergi 1518’de bazen, istisnai olarak Çomaklar, İkikilise, Foni hâsıllarında ve İbrala köyü vakıf hissesi kısmında “gendüm” (buğday) ve “şair” (arpa) şeklinde ayrı ayrı yazılabilmıştır: BOA. TD. 63: 185-166/167-180-210.

⁶ Kanunnamede ilkin “bostanın eyüsünden” demekle bu ürün vergisinin özellikleri belirtilmiş, sonrasında da “... ve kem bostan” ifadesiyle farklı bilgiler verilmiştir. Buradan anlaşıldığına göre “kem bostan” kelime anlamına da uygun olarak “eyü bostan”dan farklı ve zıt bir anlam ifade etmiş olmalıdır. TK. KKA. TD. 104: *Abvâl-i Mirâbiye der Konya*.

⁷ “... ve dönüm dahi dört evlektir...”: TK. KKA. TD. 104: *Abvâl-i Mirâbiye der Konya*; “... ve bostânın eyüsünden her dönümünden bedel-i öşr yigirmi akca alındığı defter-i kadimde mestûrdur defâtir-i ‘atikde kânunnâmede her evlekden on beş akca alınur deydü kayd olunduğu sehven vâki’ olmuştur ve kem bostân mahsul-i kıymetine göre alınur ve bostânı bozulmadan görülmek kânun-ı kadimdir şimdi tehir edeler bostân bozulduktan sonra halkı tazyik? ederler yerlerin ölçüb eyü bostân resmi alurlar müslümânlara zulmeden mübâşirleri men eylemek lazımdır ve mirâb resmine za’im ve âmil ve şâkird olanlar ekin ekmek memnûadır ve bazı dolablarki kendü suyuyla ol yeri suvâra sebzevâtundan ‘öşr alınmayub üzümünden ve yemişinden ‘öşr alınur ve nefsi-i şehri içinde olan bağçelerden ve bostânlardan ‘öşr alınmamak kânun-ı kadimdir taleb olunmaya...”: TK. KKA. TD. 104: *Abvâl-i Mirâbiye der Konya*.

• Ganem Resmi

Tımar tasarruf edenlerden, asıl sipahi olanlardan veya kadimden kapıkulu olanlardan ve bir takım şartlara haiz olanlardan alınmayan bu vergi bir kuzusu ile sayılmakla birlikte iki koyun veya keçiye bir akçe olarak alınmıştır (TK. KKA. TD. 104: *Kânûn-ı Resm-i Ağnâm ve Resm-i Asiyâb*).

İki koyun ya da keçiye bir akçe alındığı bilindiğinden alınan vergiden yola çıkarak hayvan sayısı tahmini olarak belirlenebilmektedir. Ganem resmi Manazan'da 1500'de 250, 1518'de 250, 1539'da 640 ve 1584'te 2100 akçe olarak tahsil edildiğinden tahmini koyun sayısı sırasıyla 500, 500, 1280, 4200 olarak tahmin edilebilmektedir.

Şahsa Bağlı Vergiler

• Resm-i Çift

Çift resmi Osmanlı Devleti sınırları içerisinde bir çiftlik veya bunun yarısı kadar arazi tasarruf eden, tahrir defterlerinde 'raiyyet' kaydedilmiş olan neferlerden senede bir defa alınan bir vergidir. Bu verginin miktarı bölgesel özelliklere göre az çok birbirinden farklılık göstermiştir (Çağatay, 1947, s. 496-497).

Bir çiftçi ailesine yetecek genişlikte küçük zirai işletmeler olan bu reaya çiftliklerinin bölünmemesi devletin önemle üzerinde durduğu bir mesele olmuştur. Bu çiftlikler en fazla 'nim çift' olarak ikiye bölünebilmiştir (İnalçık, 1996, s. 38).

İncelenen alanda çift resmi 36 akçe, nim çift resmi 18 akçe olarak tahsil edilmiştir. Buna göre Manazan'da bu vergi 1500 tahririnde 396, 1518'de 216, 1539'da 252 akçe miktarınca alınmıştır.

• Resm-i Bennak

Bennak veya bazı bölgelerde eski devirlerde karşılaşılan adı ile "benlâk" evli raiyyet demektir. Defterlerde mücerred olarak kaydedilenler evlenir evlenmez bennak adı altında vergi mükellefi olarak yeni bir statüye tabi olmaktadır (İnalçık, 1996: s. 44).

1584 yılı tahriri kanunnamesinde "*Kânûn-ı Resm-i Çift ve Bennâk ve Caba der Vilâyet-i Konya*" başlığı altında "... evlülerinden on iki akçe bennâk resmi ergenlerinden caba resmi altı akçe alınur..." denilmektedir (KKA. TD. 104: *Kânûn-ı Resm-i Çift ve Bennâk ve Caba der Vilâyet-i Konya*).

Manazan köyünde bu vergi 1500 tahririnde 36, 1518'de 60, 1539'da 132 akçe alınmıştır.

• Resm-i Caba

Caba ise Kayseri kanunnamesindeki tanıma göre hiç yeri ve çiftliği olmayan, bir tanıma göre ise caba mücerred (evlenmemiş bekâr) birlikte babasıyla oturup kendisine ait geliri olan mücerrede denilmekteydi (İnalçık: 1996: s. 41-42; Erdoğan, 1993, s. 474).

Bir üst başlıkta da bahsedilen "... ergenlerinden caba resmi altı akçe alınur..." kanunname ibaresinden de anlaşıldığı gibi vergi bu statüde olan şahıslardan 6 akçe olarak tahsil edilmiştir. Buna göre Manazan köyünde, 1518 tahririnde 18, 1539 tahririnde 54 akçe caba vergisi alınmıştır.

• Resm-i Çift ve Bennak ve Caba

Adı geçen bu vergiler 1584 tahririnde "resm-i çift ve bennâk ve caba" şeklinde tek bir başlık altında kaydedilmiş ve vergi Manazan köyünden 1584 tarihinde 1272 akçe olarak tahsil edilmiştir.

Arzî Vergiler

Bu vergiler zaman ve miktar olarak kesin çizgilerle belirlenmiş olmayan, verginin alınmasına sebebiyet verecek durum ve olayların meydana gelmesi neticesinde tahsil edilen vergi türleridir (Solak, 2008, 180). Bu tür vergilerin gerçekleşme ve tahsil zamanları belli olmadığından defterlere tahmini olarak kaydedilmekteydiler. Bu tahmini vergi miktarının belirlenmesinde ise tımar arazisinin genişliği ve nüfusu temel alınmaktaydı (Gündüz - Gülcü, 2008, s. 312).

Mufassal tahrir defterlerinde "hâsıl" başlığı altında, mahsulattan sonra bazen sadece "bâd-ı heva", bazen de "tapu ve deştbanî" ile birlikte kaydedilen bu resimler arus resmi, cürüm ve cinayet resmi, yava, abd-i abık ve kenizek gelirleri, duhan resmi ve deştbanî gibi vergileri içermekteydi (Aköz, 1992: 170).

Bütün bu vergileri ifade etmek için Osmanlı maliyesi tarafından “bâd-ı hevâ” tabiri kullanılmaktaydı (Gündüz - Gülcü, 2008, s. 312).

• Resm-i Tapu ve Deştbanî

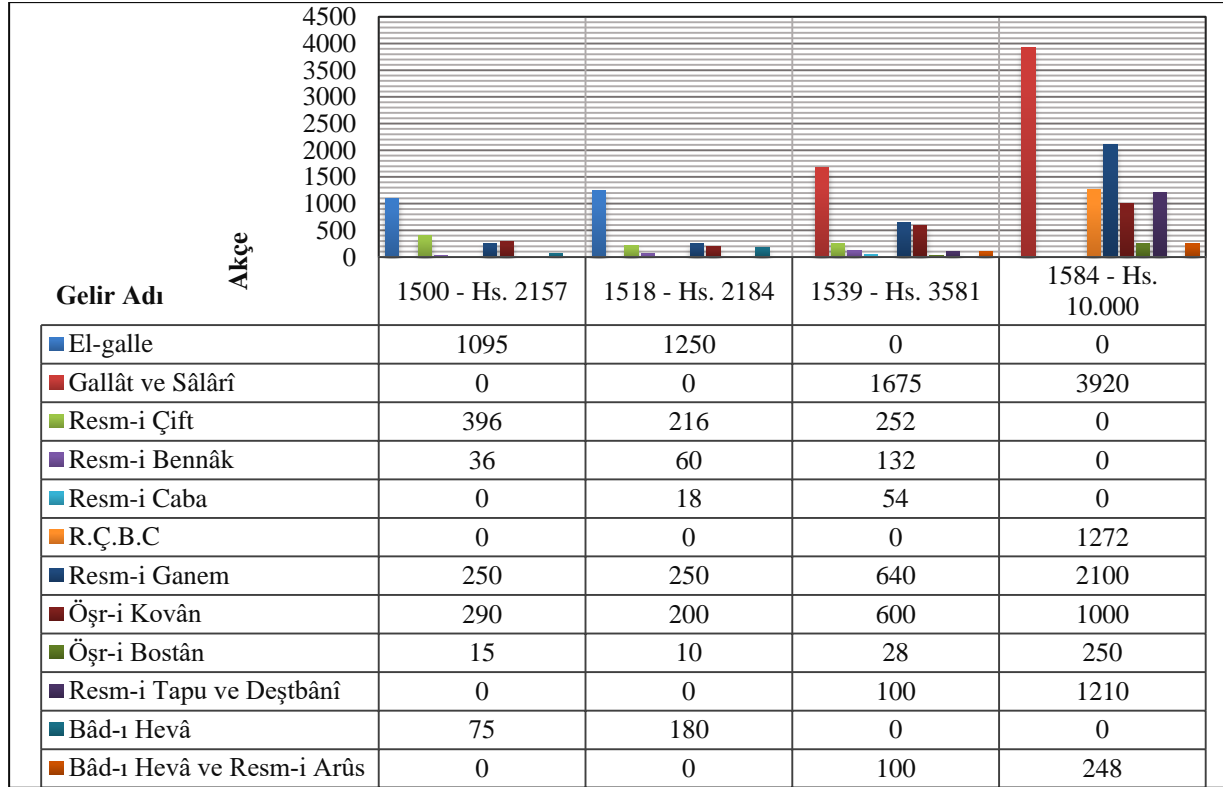
Timar sistemi dâhilinde reaya tarafından tasarruf edilen toprak genellikle devlete aitti. Toprağı işleyen köylüler kiracı konumundaydılar. Köylüler bu toprak üzerinde tasarruf hakkını “tapu resmi” adı verilen bir vergi ödeyerek kazanırlardı. Köylünün toprak üzerinde var olan hakları yalnızca babadan oğula geçer, köylü toprağı satamaz, hediye olarak bağışlayamaz ve izin almadan başkasına devredemezdi (İnalçık, 2009, s. 113). Karaman Vilayetine dâhil köylerde ev yeri tapusunun âlâsı 50 akçe, evsâtı 30 akçe, ednâsı 10 akçe olarak belirtilmiştir.⁸

Resm-i Tapu, bir nevi tazminat olan “deştbanî” ile birlikte kaydedilmiştir. Ceraim-i hayvanat olarak da bilinen bu vergi, bir reayanın tarlasına girerek ekinine zarar veren hayvanın sahibinden alınır (Taşkın, 2013, s. 68). Resm-i Tapu ve Deştbanî Manazan’dan 1539’da 100, 1584’te 1210 akçe olarak alınmıştır.

• Bad-ı Heva ve Resm-i Arus

Zuhurata bağlı olan birçok verginin bad-ı heva olarak adlandırıldığına değinilmişti. Arus ise, “gelin” veya “gerdek resmi” olarak da bilinmekle birlikte serbest timar sahiplerinin ve beylerbeylerinin nikâhlanan kızların veya dul kadınların babalarından aldıkları bir vergi idi (Taşkın, 2013, 68). Karaman Vilayetinde gerdek resmi, bakire kızdan (âlâ) 60 akçe, orta hallilerden (evsâtü’l-hâlden) 40 akçe, daha yoksul olanlardan (fakirü’l hâlden) ise 20 akçe olarak alınmaktaydı.⁹

Bu vergiler 1500 ve 1518 tahrirlerinde bad-ı heva, 1539 ve 1584 tahrirlerinde bad-ı heva ve resm-i arus olarak kaydedilmiştir. Vergiler Manazan’dan, 1500’de 75, 1518’de 180, 1539’da 100, 1584’te 248 akçe olarak tahsil edilmiştir.

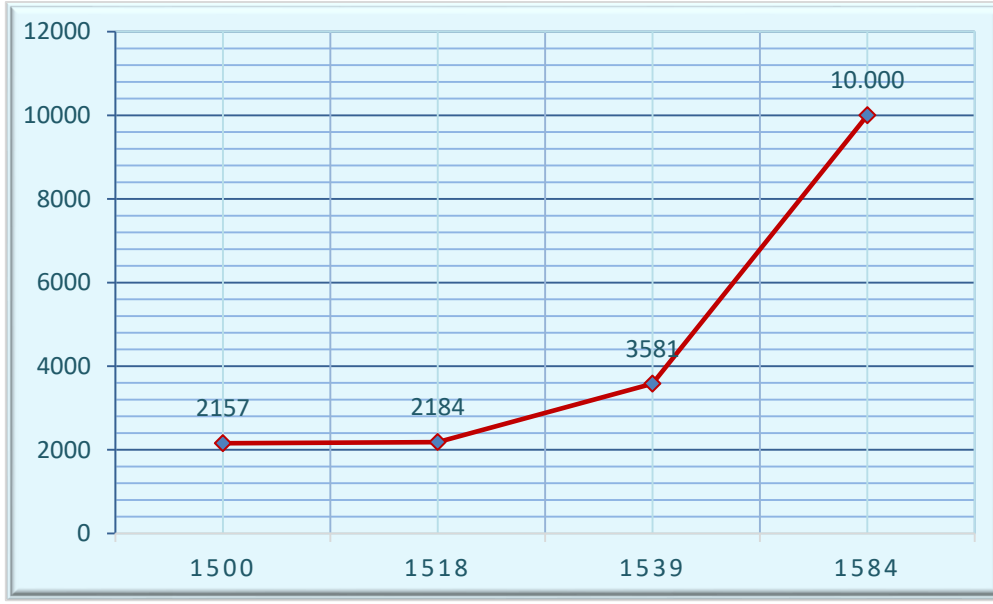

Grafik 1. XVI. Yüzyılda Manazan Köyü Gelir Dağılımı (Hs. = Hâsıl / R.Ç.B.C = Resm-i Çift ve Bennâk ve Caba)

⁸ “Karyelerde ev yeri tapusunun âlâsı elli akçadır evsâtı otuz akça ednâsı on akça...”: TK. KKA. TD. 104: Kânûn-ı Resmî Tapû der Kurâ-yı Vilâyet-i Karaman...

⁹ “Resm-i Gerdek ve ‘Arûsâne âlâsı bâkire kızdan altmış akçadır evsâtü’l-hâlden kırk fakirü’l-hâlden yigirmi akçadır...”: TK. KKA. TD 104: Kânûn-ı Resm-i Gerdek ve ‘Arûsâne der Vilâyet-i Karaman.

Grafik 2. XVI. Yüzyılda Manazan'dan Tahsil Edilen Vergi Hâsılıının Değişimi

Mezraların Üretim ve Hâsılları

XVI. yüzyılda Manazan'a bağlı olan mezraların sadece galle (hububat-arpa buğday) üretimi ve bundan alınan vergileri kaydedilmiştir.

Sövüdü: Bu mezradan, 1500 tahririnde 160 kile galleden 560 akçe vergi alınmıştır.

Dağkızık: Mezrada 1500'de 12 kile galleden 42 akçe vergi alınmıştır. 1518'de ise 30 kile galleden 150 akçe vergi alınmıştır.

İlasun: Mezranın 1500 yılında, 57 kile galle üretiminden 200 akçe hâsılı bulunmaktadır. Burada vergi miktarının, $57 \times 3.5 = 199.5$ olması gerekirken net 200 akçe vergi yazılmıştır.

Sonuç

Karaman ilinin 40 km kadar doğusunda bulunup son derece öneme haiz bir kaya / mağara yerleşmesi olan Manazan'ın XVI. yüzyıldaki durumuna odaklanan bu çalışmada başlıca kaynak olarak tahrir defterleri kullanılmıştır. Bu defterlerden yola çıkılarak küçük bir köy yerleşiminin ne şekilde incelenebileceğine bakıldığında, defterlerin araştırıcıya idari, demografi ve ekonomi ana başlıkları altında bir XVI. yüzyıl Osmanlı köyünün durumunu genel çerçevede ifade edebilme şansını verdiği görülmüştür. Bu sebepten çalışma belirtilen üç ana başlık etrafında oluşturulmuştur.

Bu kaynaklardan elde edilen bilgiler ışığında köyün idari yapısı belli aralıklarla da olsa tespit edilebilmiştir. Bu yüzyılda bir 'karye' yani köy statüsünde bulunan Manazan'ın 1500 ve 1518 tahrirlerinde Larende kazasına, 1539 ve 1584 tahrirlerinde ise Kaş kazasına bağlı olduğu görülmüştür. Yine bu yüzyılın çeşitli dönemlerinde Sövüdü, Dağkızık ve İlasun adlarında üç adet mezranın Manazan köyüne bağlı mezralar olduğu tespit edilmiştir. Bu mezralardan Sövüdü sadece 1500 tahririnde, Dağkızık 1500 ve 1518 tahrirlerinde, İlasun mezrasının ise yine sadece 1500 tahririnde köye bağlı olarak kaydedildiği görülmüştür.

Demografik açıdan bakıldığında, tahmini nüfus ve bu nüfusun özelliğine dair bir takım yorumlar yapılabildiği görülmüştür. Manazan'ın, XVI. yüzyılda Müslim ve daha az sayıda Gayrimüslimin birlikte yaşadıkları bir yerleşim olduğu anlaşılmaktadır. Köyün 1500'de 25 nefer - 21 hane, 1518'de dördü Gayrimüslim (gebrân) olmak üzere 18 nefer - 15 hane, 1539'da ikisi Gayrimüslim olmak üzere 37 nefer, 1584'te 132 nefer nüfusa sahip olduğu belirlenmiştir. Bu rakamlardan genel bir nüfus tahmininde bulunulmak istendiğinde ise köyün 1500'de 109, 1518'de 78, 1539'da 127.65 ve 1584'te 455.4 oranlarında tahmini nüfus rakamlarına sahip olduğu söylenebilmektedir.

Ekonomi üzerine olan bahiste ise Manazan köyünün, XVI. yüzyılda tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin gerçekleştirildiği bir yerleşim birimi olduğu anlaşılmıştır. 1500 ve 1518 tahrirlerindeki

verilerden bu yıllarda köyde arpa, buğday (galle-hububat) ve bal üretimi yapıldığı, hayvancılık ve bostancılık ile uğraşıldığı anlaşılmıştır. Ayrıca 1500'de köyde harab durumda olan bir asiyab (değirmen) bulunduğu kaydedilmiş, buradan da önceki bir dönemde köyde değirmencililiğin de icra edildiği tahminine varılabilmektedir. Bunun tahmin merhalesinde kalmasının nedeni ise sonraki tahrirlerde bir asiyab kaydına rastlanılmamasıdır.

1539 tahririnde bu ürünlere burçak ve çavdar ürünlerinin eklendiği, 1584'te ise 1539'daki üretim ve faaliyetlerin değişmeden devam ettirilmiş olduğu görülmüştür. Daha açık ifade edilecek olursa, 1584 tahririnde de Manazan köyünde arpa, buğday, bal, burçak, çavdar üretilmiş, hayvancılık ve bostancılık ile meşgul olunmuştur. Bu ekonomik faaliyetler ve devletin vergi düzeni gereğince neticede, Manazan köyünden ürün, şahıs ve bad-ı heva vergilerinden toplamda, 1500'de 2157, 1518'de 2184, 1539'da 3581, 1584'te 10.000 akçe vergi tahsil edilmiş olduğu görülmüştür.

Manazan'a bağlı olan adı geçen üç mezrada, yani Sövüdü, Dağkızık ve İlasun mezralarında da ufak çaplı tarımsal faaliyetin gerçekleştirildiğine değinmek gerekir. Nitekim Sövüdü'de 1500 tahririnde, 160 kile galleden 560 akçe, Dağkızık'ta 1500'de 12 kile galleden 42, 1518'de ise 30 kile galleden 150 akçe ve İlasun'dan 1500 yılında, 57 kile galle üretiminden 200 akçe vergi alındığı görülmüştür.

Etik Beyan

"Tahrir Defterleri Işığında Manazan Köyünün (Kaya / Mağara Yerleşimi) XVI. Yüzyıldaki İdari, Demografik ve Ekonomik Durumu (1500-1584)" başlıklı çalışmanın yazım sürecinde bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamış ve bu çalışma herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiştir.

Kaynakça

Arşiv Kaynakları

- BOA. TD. 40. (Başbakanlık Osmanlı Arşivi 40 Numaralı / 1500 Tarihli Karaman Vilayeti Mufassal Tahrir Defteri)
 BOA. TD. 63. (Başbakanlık Osmanlı Arşivi 63 Numaralı / 1518 Tarihli Karaman Vilayeti Mufassal Tahrir Defteri)
 BOA. TD. 415. (Başbakanlık Osmanlı Arşivi 415 Numaralı / 1539 Tarihli Karaman Vilayeti Mufassal Tahrir Defteri)
 TK. KKA. TD. 104. (Tapu Kadastro, Kuyud-ı Kadime Arşivi 104 Numaralı / 1584 Tarihli Karaman Vilayeti Mufassal Tahrir Defteri, Cilt 1)
 TK. KKA. TD. 113. (Tapu Kadastro, Kuyud-ı Kadime Arşivi 113 Numaralı / 1584 Tarihli Karaman Vilayeti Mufassal Tahrir Defteri, Cilt 2)
 TK. KKA. TD. 565. (Tapu Kadastro, Kuyud-ı Kadime Arşivi 565 Numaralı / 1500 Tarihli Karaman Vilayeti Evkaf Tahriri Defteri)

Diğer Kaynaklar

- Aköz, A. (1992), *XVI. Asırda Lârende (Karaman) Kazâsı*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, Konya.
 ATN. (1993), (Archaeological Textiles Newsletter), 17 November 1993.
 Çağatay, N. (1947), "Osmanlı İmparatorluğunda Reayadan Alınan Resimler", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları*, C. 5, ss. 483-511.
 Dawson, T. (2003), "Concerning an Unrecognised Tunic From Eastern Anatolia", *Byzantion*, Tome LXXIII, Fascicule 1, Bruxelles.
 Erdoğan, M. A. (1993), "Karaman Vilâyeti Kanunnâmeleri", *OTAM*, S. 4, ss. 467-516.
 Eyice, S. (1971), *Karadağ ve Çevresinde Arkeolojik İncelemeler*, İstanbul.
 Gündüz, A., Gülcü E. (2008), "XVI. Yüzyılda Antakya Nahiyesi (1526-1584)", *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 6, Sayı 12, ss. 289-323.
 İnalçık, H. (1996), "Osmanlılar'da Raiyyet Rüşumu", *Osmanlı İmparatorluğu Toplum ve Ekonomi*, İstanbul, ss. 31-65.
 İnalçık, H. (2009), *Osmanlı İmparatorluğu Klasik Çağ (1300-1600)*, İstanbul.
 Karaman 2011 Yılı İl Çevre Durum Raporu, Karaman Valiliği Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2012.
 Kurt, M. (2011), *Antik Çağda Karaman (Laranda) ve Yakın Çevresi*, Konya.
 Kurt, M. (2012b), *Karaman (Laranda) Çevresindeki Kaya Yerleşimleri*, Konya.
 Kurt, Mehmet, (2012a), "Karaman Çevresindeki Kaya Yerleşim Sahalarına Turizm Açısından Genel Bir Bakış", *IJSES*, 2 (2), ss. 95-102.
 Solak, İ. (2008), "XVI. Yüzyılda Zamantu Kazâsı", *Maras Tarihi'nden Bir Kesit: Dulkadirli Beyliği Araştırmaları II*, Editörler: Yaşar Alparslan, Mehmet Karataş, Serdar Yakar, ss. 169-181.
 Tapur, T. (2009), "Atatürk'ün Ecdat Yurdu Taşkale Yerleşmesinin Coğrafyası", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Sayı 26, ss. 265-292.

Tapur, T. “Karaman evresindeki Tarihi Yerleşim Alanları”, *Türk İslam Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi*, Cilt 12, Sayı 24, 2017-Yaz. ss. 101-114.
Taşkın, Ü. “Rüsûm-ı Örfiyye”, *Tarih Okulu*, Sayı XIV, İlkbahar-Yaz, 2013, ss. 55-73.

EXTENDED ABSTRACT

This study was conducted with a focus on the 16th century status of Manazan, which is located between Ibrala / Yeşildere and Taşkale, 40 km east of Karaman province and one of the most important rock / cave settlements in the region. The “tahrir books”, which were affiliated to Karaman Province and belonged to different periods of the 16th century, were utilized in the procedure. The data obtained from these documents revealed that the Muslims and Christians lived together in this settlement, which was recorded as village / karye.

From the economic point of view, it was understood that cereal crops such as barley, wheat and rye were produced and animal husbandry was performed in the village. In addition to these products, hive tax was found in all the tahrirs and therefore honey was produced in the village during this century. Likewise, it was understood from an ‘asiyab’(mill) which was recorded in a tahrir of year 1500 as ‘harab’ (ruined) that milling activity was also performed in the village in the previous era.

In addition, it was indicated that three hamlets named Sövüdü, Dağkızık and İlasun, which were affiliated to the Manazan village, in the tahrir records and the production of the cereals in these hamlets was taxed. In general, it was seen that the population and production of the village were on the rise in this century.

The Manazan is extremely important as a rock / cave settlements in the region. In this study, focused on the situation in the XVIth century. Tahrir books were used as the main source of the study. Based on these books, it was examined how a small village could be examined. The books were given to the researcher chance to explain the situation in general in the XVIth century in terms of administrative, demographic and economic aspects of a Ottoman village. For this reason, the study was formed around three main topics.

In the light of the information obtained from these sources, the administrative structure of the village could be determined at certain intervals. Manazan was a karye (village) in this century. Manazan is attached to Larende city in 1500 and 1518 books and to Kas in 1539 and 1584 books.

It was also determined that three hamlets called Sövüdü, Dağkızık and İlasun were hamlets of Manazan village during various periods of this century. Among these hamlets, it was observed that the village of Sövüdü was recorded only in 1500, in Dağkızık 1500 and 1518, and lastly, the İlasun hamlet was recorded only in 1500, attached to the village.

From a demographic point of view, some comments can be made about the estimated population and its characteristics. It is understood that it was a village where Muslim and lesser non-Muslims lived together in the 16th century. It was determined that the village had a population of 25 nefer (people) - 21 households in 1500, 18 nefer - 15 households, 15 of them in 1518, 37 neighbors in 1539, two of them non - Muslims, and 132 neighbors in 1584. When it is desired to make a general population estimate from these numbers, it can be said that the village has estimated population numbers of 109 in 1500, 78 in 1518, 127.65 in 1539 and 455.4 in 1584.

As mentioned, the population living in Manazan was 4 Christians in 1518 and 2 Christians in 1539. As such, Manazan is a village in which the non-Muslims and Muslims lived together in the XVIth century.

In the 1500, namely at the beginning of the century, “gebran” or other non-Muslim population is not a title indicating that the registered Bulgar, such as the presence of names such as Vasil Christians live in the village can be said on this date. As a matter of fact, Aydoğmuş veled-i Kara recorded among Muslims under this title was among the non-Muslims registered under the title of gebran in 1518 and 1539, and in all three tahrirs was recorded as “nim çift”.

In the section on economy, Manazan village, it was understood that it was a settlement where agriculture and animal husbandry activities were carried out in the 16th century. According to the data from 1500 and 1518, it was understood that barley, wheat (galle-cereals) and honey were produced in the village during these years, and livestock and livestock farming was carried out. In 1500, there was an asiab (mill) in ruins in the village and it was estimated that it was performed in the village in a previous period.

The reason for this is that it remained at the prediction stage, since no asiab record was observed in the subsequent tahrir books.

In 1539, it was seen that vetch and rye products were added to these products and in 1584 production and activities in 1539 were maintained unchanged. To put it more clearly, barley, wheat, honey, vetch, rye were produced in Manazan village in 1584, and occupation was engaged in animal husbandry and livestock. As a result of these economic activities and the tax system of the state, it was observed that a total of 2157 tax in 1557, 3584 tax in 1518, 3581 tax in 1539 and 10,000 tax in 1584 were collected from the Manazan village.

It should be mentioned that small agricultural activities were carried out in the three hamlets of Manazan, namely the Sövüdü, Dağkızık and Ilasun hamlets. As a matter of fact, in Sövüdü 1500, 560 akçe from 160 bushel galle, 42 bushels from 12 bushels in Dağkızık, 150 bushels from 15 bushels in 1518, and 200 bushels from 57 bushels of galle production in 1518 were collected.

EKLER

Ek 1. Manazan (2015)

Ek 2. Manazan'ın karşı vadisi

Ek 3. Diğer bir açıdan Manazan

Ek 4 - Ek 5. İ kısım oyuklar (Bu fotoğraflar: Dr. Öğt. Üy. Hatice Gül KÜÜKBEZCİ)

